EU:n neljännen rautatiepaketin markkinaosa: U-jatkokirje (UJ 13/2016 vp/U 8/2013 vp)

Risto Saari, LVM

31.5.2016

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖ

EU:n neljäs rautatiepaketti: markkinaosa

- Markkinaosaan sisältyvät:
  - Ns. palvelusopimusasetuksen (1370/2007) muuttamista koskeva asetus (PSO-asetus);
  - Ns. rautatiemarkkinadirektiivin (2012/34/EU) muuttamista koskeva direktiivi; sekä
  - Ns. rautatieyritysten kirjanpitoasetuksen (1192/69/ETY) kumoamista koskeva asetus
- Euroopan parlamentti äänesti omista muutoksistaan helmikuussa 2014 ja neuvosto saavutti yleisnäkemyksen 8.10.2015.
- Marraskuusta 2015 alkaen käyty ns. trilogineuvotteluja (EP, neuvosto ja komissio).
- Euroopan parlamentti ja neuvosto saavuttivat 19.4.2016 sovun, jonka neuvosto vahvisti **coreperissa 28.4.2016**.

Saavutetun kompromissin keskeinen sisältö

- Avoin markkinoillepääsy kotimaan henkilöliikennepalveluihin viimeistään **3.12.2019** alkaen siltä osin kuin ei ole tehty julkisen palveluvelvoitteen mukaisia sopimuksia.
- PSO-sopimuksetkaan ei automaattisesti takaa yksinoikeutta: sääntelyelimen tehtävä **tasapainotesti**.
  - Täytäntöönpanoasetus tasapainotestistä viimeistään 16.12.2018 mennessä.
- **Kilpailuttamisesta pääsääntö** julkisen palveluvelvoitteen mukaisten palvelujen hankintaan.
- **Suorahankintana** jatkossakin voidaan hankkia pienimuotoiset palveluhankinnat (alle 7,5 milj. euroa/500 000 hkm).
- Myös isommissa hankinnoissa mahdollisuus suorahankintaan, jos **asetettujen kriteerien (palvelujen ja kaluston laatu, kattavuus, täsmällisyys) perusteella voidaan suorahankinta** osoittaa yhteiskunnallisesti kilpailutusta tehokkaammaksi.

Saavutetun kompromissin keskeinen sisältö

- Suorahankintaa koskeville säännöksille **kuuden vuoden siirtymäaika** säädösten voimaantulosta (soveltaminen alkaa todennäköisesti kesällä 2022).
- Ennen 3.12.2019 tehdyt suorahankintasopimukset **korkeintaan voimassa 10 vuotta** säädösten voimaantulosta (korkeintaan kesään 2026 saakka).
- Toimivaltaisen viranomaisen velvollisuus esittää arvio, miten turvataan **kaluston tasapuolinen saatavuus** julkisen palveluvelvoitteen mukaisille henkilöliikennepalveluille.
- Rataverkon hallinta ja rautatieliikenteen harjoittaminen samassa organisaatiossa (ns. **vertikaalinen integraatio**) mahdollista, jos olennaisia toimintoja koskeva päätöksenteko riittävän hyvin eriytetty sekä rahoitusvirtojen läpinäkyvyys turvattu.

Suomen kanta ja tavoitteet

- U 8/2013 vp kannan mukaisesti saavutettu kompromissi turvaa riittävän joustavuuden jatkossakin, kun:
  - voidaan tehdä julkisen palveluvelvoitteen sopimuksia, joissa **kannattavia ja kannattamattomia reittejä** voidaan yhdistää samaan sopimukseen; ja
  - kansallisella toimivaltaisella viranomaisella jatkossakin **liikkumavaraa sopimusjärjestelyissä**.
- Lisäksi kolmannen maan rautatieyritys ei voi tulla suoraan kilpailemaan Suomen henkilöliikennepalvelutarjonnasta nykyisellä EU-vaatimukset täyttämättömällä kalustolla. Voidaan myös edellyttää **vastavuoroisuutta**.

Täytäntöönpano

- Markkinaosan säädöksille **täytäntöönpanoaika on 24 kuukautta** (vs. 36 kuukautta teknisen osan säädöksille).
- PSO-asetusta sovelletaan kaikissa jäsenvaltioissa sellaisenaan, mutta myös sen **soveltaminen voi osaltaan edellyttää tarkempia kansallisia säännöksiä** (mm. joukkoliikennesuunnitelma ja viranomaistehtävät): nämä todennäköisesti Liikennekaareen.
- Rautatiemarkkinadirektiivin täytäntöönpano-säännösten paikka vielä katsottava (rautatielaki, valmisteilla oleva liikennekaari jne.).
- HE annettava eduskunnalle viimeistään alkuvuodesta 2018.